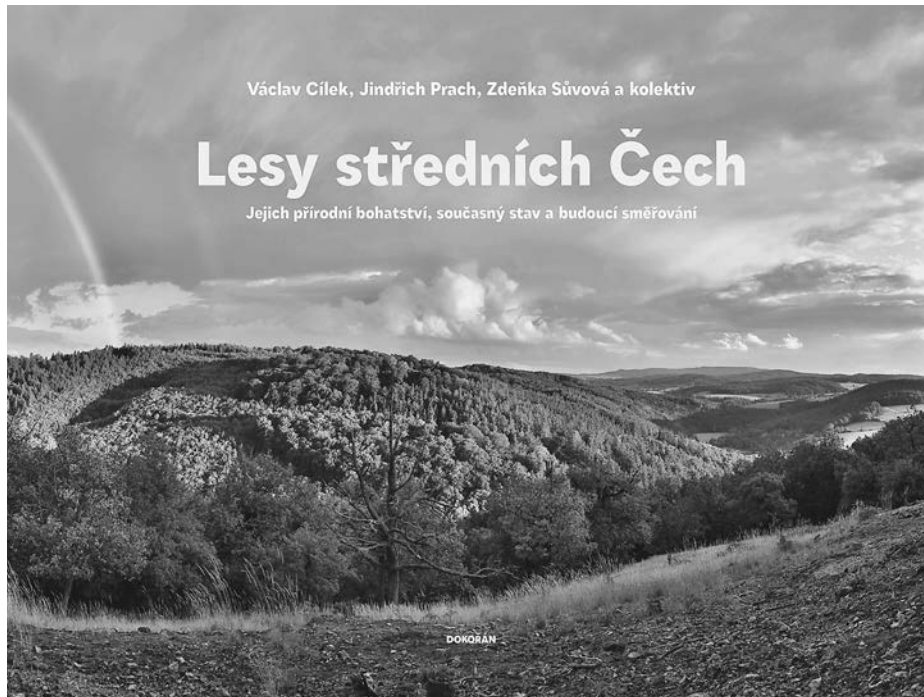


Václav Cílek, Jindřich Prach, Zdeňka Sůvová a kolektiv: Lesy středních Čech. Jejich přírodní bohatství, současný stav a budoucí směřování



Po řadě regionálních knih (Džbán, Vltava, Blaník) vydává osvědčený autorský kolektiv v panoramatické řadě knih o středních Čechách další tematickou publikaci, tentokrát zaměřenou na lesní ekosystémy (následuje po knihách věnovaných vodě a půdě). Hned na úvod bych rád vyzdvihl, co mají tyto knihy společného. Především je to formát, který vychází vstříc jejich grafické podobě a umožňuje plně vyzníť panoramatickým fotografiím. V mé knihovně tak sídlí hned vedle Sudkových „jitrnic“, jak autor nazýval svá panoramata, tedy Prahy panoramatické a mostecké Smutné krajiny. Nejen fotografická úroveň těchto knih je silně nadprůměrná, i další ilustrace tvoří samostatnou informační hladinu, a velmi oceňuji zařazení historických kreseb a rytin. Krajinné obrazy tak dostávají i kulturní a historický rozměr a kvalitní tisk je toho nezbytnou podmínkou.

Václav Cílek jako editorský „spiritus agens“ se posledních 20 let snaží odbornou, ale i laickou veřejnost nenásilně nasměrovat k zájmu o naše v horizontu života udržitelné, v horizontu lidském vyčerpatelné a v horizontu civilizačním jen těžko obnovitelné zdroje, jako jsou úrodná půda, pitná voda a zdravá krajina. K nim vcelku přirozeně patří lesy se svými moderně řečeno ekosystémovými funkcemi a službami. Podobně jako půda („co děláme půdě, děláme sobě“, viz Živa 2022, 3: LXXXIV) jsou i lesy základním civilizačním zdrojem, alespoň tedy v případě naší kultury s evropskými duchovními a hodnotovými kořeny.

Čas od času ve výuce řeším, jak studentům přiblížit poněkud zprofanované okřídlené rčení „myslet globálně, jednat lokálně“. Přesně to je recenzovaná kniha. Jak s evropsky historickým, kulturním a přírodovědným nadhledem okopávat domácí „píseček“, hospodařit v lesích (nejen) středních Čech. Střední Čechy totiž mají to unikum, že kromě horských poloh zahrnují všechny výškové lesní stupně, ale také většinu krajinných typů daných pestřím geologickým podložím s rozmanitým reliéfem. Tolik unikátních přírodněkrajinných regionů jako ve středních Čechách nenajdeme patrně v žádném jiném kraji České republiky, což také recenzovaná kniha dokládá (absenci Pojizeří autorům velkoryse odpustíme). Tím jsem široce opsal zhruba první polovinu knihy, tedy les jako přírodní a kulturní koncept mající také historický, ekonomický a sociální rozměr a význam v globalizovaném měnícím se světě, to vše ilustrováno mimo jiné na detailech středočeských druhů, porostů i krajin. Letecké záběry jsou velmi ilustrativní a zdaleke dokumentují povrch a skladbu ekosystémů, zatímco porostní interiéry čtenáře naopak doslova vtahují do víru ekosystémových procesů a funkcí, např. tok řeky s meandry, vlhká atmosféra překypující zeleně bujnosti v interiéru lužního lesa doplněná o historickou nebo klimatickou paměť krajinomalbou.

Naopak ryze středočeská je kapitola o starých mohutných stromech, veteránech. Poskytuje přehled nejmohutnějších jedinců jednotlivých druhů. Názné fotografie těchto a některých dalších stromů

jsou dostupné i v publikaci *Stromy v krajině* (Petřík a Rudl, eds., Academia 2023, edice Strategie AV21, dostupné v PDF na www.academia.cz). V následujících kapitolách jsou napříč středními Čechami uvedeny ukázky bohatých lesních lokalit hub, hmyzu vázaného na mrtvé dřevo, letounů a ptáků vázaných na dutiny. Nechybí ani zmínka o lovné zvěři a invazních druhých obratlovců. Konečně, hospodaření v lesích dokumentují statistiky lesnatosti a zastoupení cílových hospodářských souborů, dřevinné a věkové skladby. Pokud jsem něco v knize trochu postrádal, tak to bylo zdůraznění vegetační pestrosti nejen z hlediska uvedeného výčtu biotopů a společenstev, ale zejména z hlediska pestrosti jejich přirozených přechodů. Markantní je to především na Křivoklátsku a v přilehlém Českém krasu, kde má většina lesních asociací přirozeně pozvolné přechody mezi jednotlivými vegetačními typy. Dnes na tuto skutečnost pohříchu zapomínáme, jakkoli jde o dobře zdokumentované unikum, např. v mapě potenciální přirozené vegetace Křivoklátska. Na fotografiích luhů s měsíční vytrvalou (*Lunaria rediviva*) je jeden takový regionálně jedinečný přechod suťových lesů do olšin názorně zachycen.

Střední Čechy mají bohatou tradici ochrannářských publikací. V souvislosti s recenzovanou knihou bych rád připomněl dvojici knih z let 2003 a 2004 (byla vůbec první z černé panoramatické série), které posléze daly základ *Obrazu krajiny* (editoři V. Cílek a V. Ložek, 2011). Společně s přehledem chráněných území, který pro střední Čechy a Prahu vyšel dokonce ve dvou různých edicích (1996, 2005), tak mají střední Čechy jednu z nejbohatších dokumentací stavu chráněné přírody minimálně za posledních 30 let. Přesto si některé regiony ještě bližší pozornost zaslouží, namátkou třeba Pojizeří (Příroda Mladoboleslavská, J. Němec, ed., 2000), Polabí, Posázaví nebo Kokořínsko. Celá série středočeských knih je dnes nenávratně vyprodaná, nevím, zda si nakladatelství ponechává prostor pro reedice, nicméně přimlouval bych se u starších vyprodaných titulů za uvolnění nebo prodej jejich digitálních podob. Ostatně, obě výše uvedené „iniciační“ knihy z let 2003 a 2004 byly poměrně dlouho dostupné v digitální podobě na webu Středočeského kraje.

Všechny zmíněné tituly mají význam nejen popularizační, ale obsahují i cenné souhrnné informace a dokumentační fotografie o dobovém stavu přírody. Dnešnímu přesunu mladé generace na digitální platformy je třeba jít naproti, jinak i tyto cenné knihy zmizí v prostoru šedé, tedy nedostupné, literatury.

Další autoři knihy: Jan Borovička, Jan Turek, Jakub Horák, Martin Polívka, Jaroslav Kubišta, Karel Pokorný, Tereza Nováková, Jan Rohovec, Jaroslav Obermajer a Josef Keřka

Dokořán, Praha 2024, 304 str. Doporučená cena 599 Kč

Seznam citované literatury uvádíme na webové stránce Živy.